

واکاوی تجربه برگزاری جشن عروسی در دوران کرونا (مطالعه موردی زوجین تازه ازدواج کرده در سنندج)^۱

جمال محمدی (استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران، نویسنده مسئول)

j.mohammadi@uok.ac.ir

سعید خانی (استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران)

s.khani@uok.ac.ir

مجید صادقی (کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران)

Majids2t@gmail.com

چکیده

همه‌گیری کرونا ویروس، در سراسر جهان باعث به وجود آمدن شرایط ویژه‌ای در زمینه‌های مختلف اجتماعی شد. محدودیت‌هایی که برای جلوگیری از شیوع بیماری وضع شد، باعث تعطیلی موقت بسیاری از مشاغل، مکان‌ها و مناسک، آیین‌های مذهبی، جشن‌ها و به طور کلی کنش‌های جمعی شد. در آن شرایط، جنبه‌های مختلفی از این پدیده نوظهور مورد پژوهش قرار گرفت. پژوهش حاضر، به واکاوی تجربه برگزاری جشن عروسی در میان زوجین در شرف ازدواج شهر سنندج در دوران کرونا پرداخت. این تحقیق، با رویکرد کیفی و به کمک مصاحبه عمیق با ۱۰ نفر (یکی از زوجین) که در بازه زمانی اوج همه‌گیری، تجربه برگزاری یا تعویق جشن عروسی را داشتند، در سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰ انجام شد. تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها به استخراج شش مضمون شامل محدودیت‌های پیش‌آمده یا شرایط محیطی، شرایط ذهنی و فرهنگی، نگرانی، معنای جایگزین امر تعویق شده، تأثیرپذیری روابط اجتماعی و تغییر سبک زندگی انجامید. نتایج این پژوهش حاکی است که جمع شرایط

^۱. این مقاله مستخرج از پایان‌نامه مجید صادقی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان است. از کلیه داوران محترم پایان‌نامه و مقاله قدردانی می‌گردد.

محیطی و ذهنی برآمده از همه‌گیری در کنار نگرانی‌های برآمده از پیامدهای آن، باعث شده افراد نسبت به برگزاری یا عدم برگزاری و یا تعویق جشن دست به انتخاب عقلانی زده و تصمیم‌گیری کنند. نتیجه این تصمیم به‌شکل تأثیر در روابط اجتماعی و عدم گسترش شبکه خویشاوندی بروز پیدا کرده و عامل سرکوب برخی خواسته‌ها و مکنونات قلبی افراد مانند آرزوی پوشیدن لباس عروس برای دختران شده است. در نتیجه آن‌ها تلاش می‌کنند امر به‌تعویق افتاده یا همان عامل معناساز زندگی که خلاءاش را احساس کرده‌اند، با کنش‌های جدید همچون برگزاری جشن با تشریفات محدودتر، کاهش سطح روابط اجتماعی و خویشاوندی، رفتن به آتلیه و گرفتن عکس یادگاری و هزینه‌کرد خرج عروسی برای دیگر ضروریات زندگی جایگزین کنند. این جایگزینی به‌شکل حذف آنچه آن‌ها، آن را امور غیرضروری می‌نامند، نمود پیدا می‌کند.

کلید واژه‌ها: کرونا، عروسی، مناسک شادی، مشارکت اجتماعی، امر تعویق‌شده.

Exploring the Experience of Holding Wedding Celebration during the COVID-19 Pandemic (A Case Study of Couples in the Process of Marriage in Sanandaj)¹

Jamal Mohammadi²

Professor in Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran

Saeed Khani

Assistant Professor in Demography, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran

Majid Sadeghi

M.A. in Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran

Abstract

The COVID-19 pandemic has created unique conditions in various social contexts around the world. The restrictions imposed to prevent the spread of the disease have led to the temporary closure of many businesses, places and rituals, religious ceremonies, celebrations, and collective actions in general. In those circumstances, various aspects of this emerging phenomenon have been researched. This qualitative study delves into the experiences of couples in Sanandaj, Iran, who were planning to get married during the peak of the pandemic. This research aimed to explore the nature and manner of participating in wedding rituals during the Corona era, seeking to understand the intersubjective meanings of people who have held or postponed their weddings during this period. Through in-depth interviews with 10 couples conducted in 2020-2021, six primary themes emerged: environmental and situational constraints, psychological and cultural factors, concerns, alternative meanings for postponed events, social relationships, and lifestyle

¹. Extracted from M.A thesis, defended at University of Kurdistan, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Sociology. We would like to thank all the esteemed reviewers of the thesis and article.

². Corresponding author. Email: j.mohammadi@uok.ac.ir

changes. Findings indicate that a combination of environmental and psychological factors, coupled with anxieties stemming from the pandemic's consequences, led individuals to make rational decisions regarding whether to proceed with, postpone, or cancel their wedding celebrations. The outcomes of these decisions manifested in altered social relationships and limited kinship networks. Furthermore, the study revealed the suppression of personal desires and aspirations, such as wearing a wedding dress for brides. In response, participants sought to substitute the postponed event, a significant life milestone, with alternative actions. These included scaled-down celebrations, reduced social interactions, professional photo shoots, and reallocating wedding expenses to other essential life needs. This substitution process was characterized by the elimination of what individuals perceived as non-essential elements.

Keywords: Modern Communication Technologies, Development, National Development, Community-oriented Approach

۱. مقدمه

همه‌گیری کرونا اگرچه اغلب فعالیت‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی را تحت‌الشعاع قرار داد و مناسک و آیین‌ها را به تعطیلی کشاند، اما بر اصل وقوع ازدواج تأثیر چندانی نداشت. البته پروتکل‌های بهداشتی مانع از برگزاری مناسک شادی به شیوه گذشته شدند. آنچه در دوران همه‌گیری بر جهان سایه افکنده بود و به تبع آن، پربسامدترین واژگان در دنیای رسانه‌ها و در میان گفت‌و شنود عامه مردم مشاهده می‌شد، مرگ، رکود اقتصادی، رعایت بهداشت، آمار فوت‌شدگان و... بوده است. کرونا به همراه خود طیفی از واژگان با بار معنایی منفی را به همراه داشت و پژوهش‌های متعددی پیرامون جنبه‌های چالش‌برانگیز شیوع کرونا به انجام رسیده است. اهمیت واکاوی تجربه زیسته جوانان از چگونگی برگزاری جشن عروسی به‌عنوان یکی از مناسک شادی که در آن مجموعه‌ای از افراد اعم از اعضای خانواده و خویشاوندان و همچنین آشنایان و دوستان دخیل هستند، اگر بیشتر از پدیده مرگ‌ومیر در حوزه کرونا نباشد، لاجرم هم‌عرض آن است. سالنامه آماری ثبت احوال

استان کردستان نشان می‌دهد که بر خلاف تصور، در بازه اوج‌گیری کرونا واقعه ازدواج در بین جوانان سنندجی به استثنای سال ۱۴۰۰، روندی صعودی داشته است. بر اساس آمار، تعداد ازدواج ثبت‌شده در سنندج در سال ۱۳۹۴ از ۴۲۱۷ مورد در یک روند نزولی به ۳۸۴۹ مورد در سال ۱۳۹۷ رسید. در سال ۱۳۹۸ همزمان با شیوع و گسترش کرونا، مجدداً روند صعودی این واقعه آغاز و به ۳۸۸۶ فقره رسید، در سال ۱۳۹۹ نیز ۳۹۰۰ مورد ازدواج ثبت شد. اگرچه در سال ۱۴۰۰ به پایین‌ترین میزان یعنی ۳۵۴۸ مورد رسید، اما در سال ۱۴۰۱ با یک روند صعودی دوباره به ۴۰۸۷ فقره ثبت‌شده رسید (اداره کل ثبت احوال استان کردستان، ۱۴۰۱-۱۳۹۴). البته احتمالاً این افزایش ناگهانی، ناشی از خبر پایان اوج‌گیری کرونا بوده باشد. به هر صورت، این افزایش آمارهای ازدواج در حالی رخ داده است که برخی (برای مثال، نوشیروانپور، ۱۴۰۰)، رکود اقتصادی ناشی از کرونا را عامل کاهش امر ازدواج تصور می‌کردند.

در شرایطی که عروسی یکی از آیین‌های شادمانی در میان مردم است و البته یکی از با اهمیت‌ترین جشن‌ها در خانواده‌های ایرانی است، برای مطالعه چگونگی مشارکت در مناسک شادی در دوران کرونا، به سراغ پرکشش‌ترین مناسک شادی که همان جشن عروسی است رفته‌ایم تا با واکاوی ادراک ذهنی مشارکت‌کنندگان دریابیم که در شرایط وقوع چنین بحران‌هایی و پیامدهای آن- رعایت پروتکل‌های بهداشتی و فاصله‌گذاری اجتماعی- کنش فرهنگی افراد جامعه ممکن است دچار چه تغییر و تحولی شده باشد؟ پژوهشی با این موضوع نه تنها در شهر سنندج، بلکه در سایر نقاط کشور نیز انجام نشده است و به‌عنوان پژوهشی تازه می‌تواند به درک معانی جدیدی از کنش‌ورزی مشارکت زوج‌های جوان در جشن عروسی کمک کند.

از سوی دیگر، برگزاری جشن‌های عروسی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ دربرگیرنده ویژگی‌های خاصی است؛ از یک‌سو، اضطراب و نگرانی از ابتلا به بیماری و ترس از مرگ در اثر کرونا، مدعوین چنین مراسمی را به چالش می‌کشد و از سوی دیگر، برگزاری تجمع و جشن، مسئولیت مدنی برای برگزارکننده و مدعوین

به همراه می آورد. با توجه به این مطالب، به نظر می رسد که همه گیری با تحت شعاع قراردادن جشن عروسی، جوانانی را که در آستانه ازدواج هستند یا مقدمات ازدواج را فراهم کرده اند در شرایط بسیار سختی قرار داده که از آن می توان با عنوان دوگانگی عشق و هراس یاد کرد؛ عشق و علاقه به ازدواج و تشکیل خانواده از یک سو و هراس از مرگ و دیگر خطرات بیماری کرونا از سوی دیگر. بنابراین، تجربیات این گروه از جوانان دربرگیرنده معانی، ویژگی ها و مؤلفه های خاصی است که به لحاظ جامعه شناسی حائز اهمیت است. بدین ترتیب، پژوهش حاضر به دنبال کنکاش در این سؤالات بوده است که جوانانی که در دوران کرونا اقدام به برگزاری جشن عروسی کردند، این پدیده را چگونه تجربه کرده اند؟ و تجربیات آن ها در این زمینه دربرگیرنده چه ویژگی ها و مؤلفه هایی بوده است؟

۲. مبانی و سازه های نظری

جشن عروسی در چارچوب دیدگاه ماکس وبر، یک کنش اجتماعی است و کنش های اجتماعی سامان دهنده روابط اجتماعی هستند (وبر، ۱۳۹۴: ۴۹). عروسی و مناسک آن، یکی از گردهمایی های خانوادگی است که با هدف مشخصی در جهت صمیمیت و ایجاد یک رابطه ناب به زبان گیدنزی در بین اعضای جامعه به وجود می آید. این پدیده، در درجه اول موجبات همبستگی و انسجام اجتماعی است و کنش جمعی حاصل از آن، احساسات مشترک بهزیستی و شادمانی را فراهم می سازد (موسوی و قاسم زاده، ۱۳۹۶: ۱۸۴). جشن عروسی یکی از مناسک اجتماعی است. مناسک بیان نمادین و تنظیم شده برخی احساسات اند. مناسک کارکردهای اجتماعی خاصی دارند که ضمن تنظیم و حفظ احساساتی که بنای ساختمان جامعه را تشکیل می دهند، آن را از نسلی به نسل دیگر انتقال می دهند (همیلتون، ۱۳۸۹: ۱۹۹). در جوامعی مانند ایران، مناسک حکم چسب اجتماعی را دارند که افراد یا گروه ها را به هم می چسبانند و راه و رسم ارتباط اجتماعی میان مردم اند و از طریق آن ها زندگی را معنادار و تفسیر می کنند.

اما داستان همیشه این گونه نیست؛ مطابق با دیدگاه نوربرت الیاس در خصوص اجتناب از مرگ دیگری، افراد نه تنها تلاش می کنند تا از مقوله مرگ دیگری اجتناب ورزند بلکه نسبت به

وقوع آن در خود نوعی احساس گناه را تجربه می‌کنند (الیاس، ۱۳۹۹: ۳۷). از سازه‌های نظری دیگر، اضطراب، نگرانی و انزوا در بستر جهانی‌شدن، فردگرایی، دنیای مخاطره‌آمیز، عدم قطعیت (گیدنز^۱، ۱۹۹۱؛ بک^۲، ۱۹۹۹)، کرونا و انتخاب عقلانی (ترنر^۳، ۱۹۹۸) است. «اضطراب کرونا یکی از پیامدهای روانی در مورد کووید-۱۹ است و به نظر می‌رسد به دلیل ترس از ناشناخته‌ها ادراک ایمنی را در انسان کاهش می‌دهد. اطلاعات کم علمی در مورد این بیماری نیز، این اضطراب را تشدید می‌کند (احسانی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۰۲). «اضطرابی که فهم پدیده مرگ، با خود به همراه می‌آورد چنان قدرتمند است که حتی اگر فرد آن را مدام در ذهن خود مرور نکند، باز هم بر بسیاری از رفتارهای انطباقی تأثیر می‌گذارد. در پی همه‌گیری کرونا، اضطراب مرگ در افراد بالا می‌رود و متعاقب پیگیری اخبار و دیدن مرگ افراد مبتلا به این بیماری رُخ می‌دهد» (هایلند^۴ و همکاران، ۲۰۲۰: ۲۵۲). اضطراب و نگرانی ناشی از آن می‌تواند یک پاسخ طبیعی به احساس خطر باشد و بر این اساس افراد به گمان اینکه با دامن‌زدن به نگرانی‌ها و تمرکز بیشتر بر مشکل پیش‌رو می‌توانند به پاسخ مناسب برسند، به نگرانی به عنوان یک عامل کمک‌کننده نگاه می‌کنند. آن‌ها به نگرانی به عنوان برنامه‌ریزی و حل مشکل، مشوق و به‌منزله کنترل بر رویدادهای غیرقابل کنترل نگاه می‌کنند (لجیون، ۱۳۹۶: ۱۹). نیز باید اضافه کرد که جشن عروسی بستر روابط اجتماعی است و تعلیق و ترک آن همانا به تعلیق درآمدن روابط اجتماعی است که می‌تواند به انزوای افراد بینجامد و مولینز^۵ و همکاران (۱۹۹۱: ۳۹)، به تعلیق درآمدن روابط اجتماعی را در افتادن به دام انزوا می‌دانند.

یکی از آثار و پیامدهای کرونا تأثیر آن بر فضای عمومی و رساندن افراد به درک مشترکی بود که در پی آن در جستجوی راه‌حل‌های تازه همزیستی گرایش یافته‌اند. این بحث ما را به نظریه کنش ارتباطی هابرماس و چرایی تغییر سبک زندگی رهنمون می‌سازد. بر اساس این نظریه، «در شرایط فعلی ظرفیتی قابل توجه برای گسترش عقلانیت ارتباطی معطوف به جهان‌شهراندیشی وجود دارد آن‌گونه که با مراجعه به نظریه کنش ارتباطی و نسبت آن با جهان‌شهرگرایی، این

¹. Giddens

². Beck

³. Turner

⁴. Hyland, Shevlin, McBride, et al.

⁵. Mullins, Sheppard, Harold & Andersson

ظرفیت و تحول ناشی از آن را می‌توان در سه سطح درونمایه‌های گفت‌وگوی جهانی در ارتباط با بحران کرونا، بسترهای ضروری برای گفت‌وگوی جهانی و امکان رویکرد مشترک عقلانی برای تغییر رویه‌ها و نتیجتاً عبور از این بحران مطالعه کرد» (مبلغی، ۱۳۹۹: ۳۲۱). در نهایت، بر اساس دیدگاه برساختی معناسازی استوارت هال (هال^۱، ۱۹۹۷: ۳۵)، آنچه در پی یک کنش‌ورزی به‌ثمرخواهد نشست، برساخت معناست که در میانه ارتباط‌های اجتماعی شکل می‌گیرد. اگر از این دریچه‌ای که هال در کشف معانی به‌روی ما باز کرده نگاه کنیم، برگزاری یک مناسک شادی مثل عروسی درواقع برساخت معنا به‌حساب می‌آید و تعلیق یا لغو برگزاری آن، جای خالی معنایی که قرار بود در زندگی روزمره شکل بگیرد را ایجاد خواهد کرد.

به‌طور خلاصه، ارتقای همبستگی اجتماعی و معنادار کردن زندگی اجتماعی از سازه‌های نظری است که به‌واسطه آن می‌توان پی به برگزاری و اهمیت مناسکی چون جشن‌های عروسی برد. در آن‌سو، کرونا به‌دلیل پیامدهایی که دارد موجب تعلیق در کنش اجتماعی، انحلال روابط اجتماعی و مناسک‌زدایی از جشن عروسی می‌شود. بر اساس دیدگاه الیاس، می‌توان به درک معنای ذهنی افراد از به‌تعویق انداختن جشن و مناسک عروسی پی برد. همچنین، کرونا عامل اضطراب، نگرانی و احساس انزوا در افراد است. این اضطراب و نگرانی موجب می‌شود افراد به برنامه‌ریزی بپردازند. البته، افرادی که نگرانی شدید دارند به جای فعالیت سازنده و مؤثر، با احتمال بیشتری از انجام کارها اجتناب می‌کنند و آن‌ها را به‌تعویق می‌اندازند. نیز، افرادی که نگران هستند، تلاش می‌کنند تا با تمرکز بر آینده و پیش‌بینی بدترین رویدادها، این بلا تکلیفی‌ها را با تصور کنترل بر رویدادهای آینده کاهش دهند. بر اساس، نظام معناسازی هال نیز، هر کدام از انتخاب‌های ما در زندگی به‌نوعی یک کنش اجتماعی است و حتی در پس تصمیم برگزاری یا عدم برگزاری جشن عروسی هم، معنایی تازه برساخت خواهد شد.

۱.۲. پیشینه پژوهش

لاریجانی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی چالش‌های ازدواج جوانان در دوران کرونا و مقایسه آن با دوران پیش از کرونا پرداختند. نتایج آن تحقیق نشان

^۱. Hall

داد که نگرانی از معیشت و گذران زندگی، آینده مبهم و غیرقابل پیش‌بینی، فقدان امنیت اقتصادی، مناسک‌زدایی، فقدان آموزش مهارت مواجهه با بحران و فقدان کنترل مشکلات اقتصادی از مهم‌ترین چالش‌هایی رو درروی جوانان بوده‌اند. نظری و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی به مسأله مناسک ازدواج در دوران پاندمی کرونا پرداخته‌اند. یافته‌های آن پژوهش نشان داد که با شیوع کرونا، آمار ازدواج‌ها روندی صعودی داشته است که می‌توان دلایل آن را در مواردی چون طولانی‌شدن پاندمی، اهمیت ازدواج و کارکردهای آن برای جامعه، کاهش هزینه‌های ازدواج در دوران همه‌گیری، تأکید سنت‌ها و عرف بر ازدواج، جمع‌آوری بذل و بخشش، گرفتن تأیید دیگران و عدم نمایش قدرت را نام برد. اسدی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که چگونگی گذراندن اوقات فراغت، نحوه برگزاری مراسم عروسی و عزاداری، جشن‌های مناسبتی خانوادگی، جشن نوروز، آیین سیزده بدر، آداب و معاشرت و ... از جمله مصادیق فرهنگ و شیوه‌های زندگی جامعه است که در دوران کرونا تحت تأثیر قرار گرفته است. پژوهش یاموسی و شفیع (۱۴۰۰) در خصوص تأثیر پاندمی کرونا بر سبک زندگی و معنای زندگی که از محورهای پژوهش بوده است، نشان می‌دهد که «معنای زندگی با اضطراب کرونا دارای رابطه منفی و معنی‌دار، سبک‌های دلبستگی با اضطراب کرونا دارای رابطه منفی و معنی‌دار و اضطراب کرونا نیز با احساس ناامیدی دارای رابطه مثبت و معنی‌دار بوده است.

کومار و معشوق^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی تأثیر بیماری کرونا بر عروسی در اوتارپرادش هند پرداختند. نتایج تحقیق بیانگر آن بوده است که تداوم برگزاری جشن عروسی در هند همراه با محدودیت‌ها، کوچک شدن بعد میهمانان و دعوت‌شوندگان، کاهش تشریفات و بهره‌گیری از فناوری‌های دیجیتال در برگزاری جشن عروسی بوده است. اسمیت و لیم^۲ (۲۰۲۰) نیز در پژوهشی تأثیر همه‌گیری بر

^۱. Kumar & Mashooq

^۲. Smith & Lim

تنهایی و انزوای اجتماعی را بررسی کرده و اثر آن بر شیوع و توزیع انزوای اجتماعی را مثبت ارزیابی کردند.

در جمع‌بندی پیشینه باید گفت که در حوزه بیماری کرونا بیشتر به ابعاد جمعیت‌شناختی توجه شده و یکی از ابعاد فرهنگی که همان تعلیق آیین‌ها به‌ویژه جشن عروسی است، کمتر مورد توجه واقع شده است. در تحقیق حاضر سعی شده تا ضمن پوشش این خلاء، به واکاوی تجربه زیسته جوانان از چگونگی برگزاری آیین ازدواج و جشن عروسی پرداخته شود و در کنار تحلیل معانی و تجربیات این گروه، پیامدهای کرونا در زمینه فرهنگ نیز مورد بررسی قرار گیرد.

۳. روش پژوهش

این پژوهش از سنخ مطالعات کیفی است و جهت دستیابی به اهداف پژوهش، از پدیدارشناسی تفسیری استفاده شد. میدان مطالعه شهر سنج و مشارکت‌کنندگان در پژوهش، شامل آن دسته از شهروندان تازه ازدواج‌کرده‌ای است که در سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰ جشن عروسی خود را برگزار یا از برگزاری آن صرف‌نظر کرده و یا آن را برای برگزاری در زمان دیگری به تعلیق درآورده بودند. جهت انتخاب نمونه‌ها، از روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی با حداکثر تنوع یا ناهمگون استفاده شد. بر این اساس، گروهی شامل ۱۰ نفر (۶ نفر زن و ۴ نفر مرد) از ۱۰ خانواده مختلف برای مصاحبه انتخاب شدند. برای پرهیز از نتایج مشترک، از میان هر زوج شناسایی شده با یکی از آن‌ها مصاحبه انجام گرفت. برای تعیین حجم نمونه، از معیار اشباع تماتیک بهره گرفته شد. ابتدا از میان افرادی که در میدان مطالعه از قبل شناسایی کرده بودیم و شرایط مشارکت در پژوهش را داشتند، مورد مصاحبه قرار گرفتند. سپس، از مشارکت‌کننده‌های اولیه خواسته شد تا کسانی را که همزمان با آن‌ها (در بازه زمانی شیوع کرونا) ازدواج کرده‌اند به ما معرفی کنند. همچنین از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی بهره گرفته و از طریق پیج اینستاگرام در قالب فراخوانی از کسانی که در

بازه زمانی مورد نظر ازدواج کرده بودند، دعوت به مشارکت در پژوهش و انجام مصاحبه شد.

برای گردآوری داده‌ها از تکنیک مصاحبه کیفی عمیق به شیوه نیمه‌ساخت‌یافته استفاده شد و مصاحبه‌ها در قالب فایل صوتی گردآوری شدند. در پایان، مصاحبه‌ها پیاده‌سازی و طی چندین مرحله بازخوانی شدند و پس از کدگذاری باز، ۲۵ مضمون از آن‌ها استخراج شد. از مجموعه این مضامین، شش مفهوم یا تم استخراج شد که مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. لازم به ذکر است که فایل صوتی مصاحبه‌شوندگان به کمک هوش مصنوعی تبدیل گفتار به نوشتار، پیاده‌سازی و مجدداً ضمن تطبیق متن بدست آمده با صوت ضبط‌شده، متن مصاحبه‌ها اصلاح و تکمیل شد و با مشاهده نتایج مصاحبه‌ها و تکرار گفته‌های مصاحبه‌شوندگان، با فرض به اشباع رسیدن یافته‌ها، به سراغ تحلیل آن‌ها به روش کلایزی رفتیم.

در هنگام مصاحبه، از مشارکت‌کنندگان دو نوع سؤال کلی و گسترده پرسیده می‌شد: چه چیزی در مورد پدیده تجربه کردید؟ چه بسترها یا شرایطی عموماً بر تجربه شما از پدیده تأثیرگذار بوده یا از آن متأثر می‌شوند؟ بر اساس داده‌های گردآوری شده از سؤال‌های فوق، تحلیلگران به دست‌نوشته‌های مصاحبه‌ها رو آورده و جملات یا نقل‌قول‌های حاوی اظهارات مهم که گویای نحوه تجربه پدیده توسط مشارکت‌کنندگان هستند را مشخص می‌کردند (افق‌سازی). سپس، پژوهشگر خوشه‌های معنایی را بر اساس این اظهارات مهم و در قالب مضامین تشکیل می‌داد. از این اظهارات مهم و مضامین در ادامه برای نوشتن توصیفی در مورد آنچه مشارکت‌کنندگان تجربه کرده‌اند، استفاده می‌شد (توصیف زمینه‌ای). همچنین از آن‌ها برای نوشتن توصیفی در مورد بستر یا محیط تأثیرگذار بر نحوه تجربه مشارکت‌کنندگان از پدیده استفاده شد که به آن تغییر تخیلی یا توصیف ساختاری گفته می‌شود. سپس، پژوهشگر بر مبنای توصیفات متنی و ساختاری توصیفی ترکیبی می‌نویسد که گویای «ذات» پدیده مورد مطالعه است. در این پژوهش برای اطمینان از اعتبار داده‌های بدست آمده از تکنیک‌های تحلیل مقایسه‌ای و تکنیک ممیزی استفاده

شد؛ به طوری که با استفاده از تکنیک مقایسه‌های تحلیلی، داده‌های استفاده شده در فرایند پژوهش چندین بار بررسی و ارزیابی شد و سعی گردید که تم‌های بدست آمده با داده‌های مکتوب متن مطابقت داده شود (مقایسه تحلیلی). همچنین سعی شد استخراج تم‌ها با راهنمایی و تحت نظارت اساتیدی که در زمینه روش تحقیق کیفی تخصص دارند، انجام گردد (تکنیک ممیزی).

۴. یافته‌های پژوهش

جدول ۱، اطلاعات کلی مشارکت‌کنندگان در پژوهش را نشان می‌دهد. نمونه‌های مورد نظر تا حد امکان از نظر جنسیت، سن و شغل دارای تنوع می‌باشند.

جدول ۱: اطلاعات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	جنسیت	سن	شغل	وضعیت برگزاری جشن عروسی
۱	زن	۲۸	کارمند	برگزاری جشن با تأخیر پس از اتمام کرونا
۲	مرد	۳۰	کارمند	برگزاری جشن در دوره شیوع کرونا
۳	زن	۲۷	خانه‌دار	عدم برگزاری جشن در دوره شیوع کرونا
۴	زن	۲۴	پرستار	عدم برگزاری جشن در دوره شیوع کرونا
۵	مرد	۳۲	شغل آزاد	برگزاری جشن در دوره شیوع کرونا
۶	زن	۲۵	معلم	برگزاری جشن در دوره شیوع کرونا
۷	زن	۳۰	خانه‌دار	عدم برگزاری جشن در دوره شیوع کرونا
۸	زن	۲۵	کارمند	برگزاری جشن در دوره شیوع کرونا
۹	مرد	۳۴	خبرنگار	برگزاری جشن در دوره شیوع کرونا
۱۰	مرد	۲۶	شغل آزاد	عدم برگزاری جشن در دوره شیوع کرونا

"زه‌ماوند" یا همان جشن عروسی در میدان مطالعه شهر سنندج، یکی از کنش‌های با اهمیت فرهنگی است که بنا به مشاهده میدانی و گفتگو با افراد مطلع، دارای آداب و رسوم متعددی است. یافته‌های پژوهش به طور کلی در شش مضمون

اصلی گردآوری شده است و در جریان مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌یافته، افراد به بیان مشکلات، شرایط، تجارب، نگرانی‌ها و دیدگاه‌های خود پرداخته‌اند و تلاش شد تا، معانی مورد نظر آن‌ها از از خلال گفتگو با آن‌ها و از دل جملات بیان‌شده، استخراج و دسته‌بندی شود و از دسته‌بندی مضامین فرعی، تم‌ها و مضامین اصلی استخراج گردد (جدول ۲).

جدول ۲: طبقات یافته‌های پژوهش

ردیف	مفاهیم	مضمون فرعی	مضمون اصلی/تم
۱	محدودیت مکان برگزاری جشن	محدودیت‌های پیش‌آمده در اثر کرونا	شرایط محیطی
۲	کم کردن تعداد مهمان‌ها		
۳	محدودیت امکان خرید و تعطیلی بازار		
۴	مشکلات مالی		
۵	محدودیت امکان مسافرت		
۶	گسترش سویه‌های جدید		
۷	جو پر استرس کرونایی	تعطیل یا تعویق جشن عروسی	شرایط ذهنی و فرهنگی
۸	احترام به متوفا		
۹	امید به پایان کرونا		
۱۰	نگرانی از برچسب بدشگونی		
۱۱	تصور ابتلا دیگران به کرونا	مسئولیت مرگ یا ابتلا دیگران	نگرانی‌ها
۱۲	نگرانی از تصور مرگ اطرافیان		
۱۳	عذاب وجدان از مرگ یا ابتلا دیگران		
۱۴	پوشیدن لباس عروس	جایگزین‌های جشن عروسی	معنای جایگزین امر تعویق شده (معناسازی)
۱۵	رفتن به آتلیه و گرفتن عکس یادگاری		
۱۶	رفتن به ماه عسل		
۱۷	خرید ضروریات به جای جشن عروسی		
۱۸	امکان جایگزینی جشن عروسی		
۱۹	عدم شکل‌گیری روابط	تأثیرپذیری روابط اجتماعی از عدم برگزاری جشن عروسی	روابط اجتماعی (انزوا)
۲۰	شکل‌گیری روابط ناقص		
۲۱	تغییر شکل روابط		
۲۲	شکل‌گیری عادت‌های جدید	تغییر در عادت‌ها و حذف امور غیرضروری	تغییر سبک زندگی
۲۳	حذف تشریفات غیر ضروری		
۲۴	افزایش آگاهی عمومی		
۲۵	سبک جدید زندگی		

۴. ۱. تم اول: شرایط محیطی

در تم اول، که محدودیت‌های پیش آمده در اثر کرونا است، دلایلی نظیر محدودیت مکانی برگزاری جشن، محدودیت در مشارکت مهمانان برای حضور در جشن، محدودیت در خرید ملزومات زندگی و تعطیلی بازار و ... بیان شده بود. این موارد را می‌توان به عنوان عوامل محیطی در نظر گرفت که بر تصمیم‌گیری افراد نسبت به تعلیق و یا تأخیر برگزاری جشن عروسی اثرگذار بوده است. دلایل فوق از جمله علل اولیه تعویق یا تأخیر در برگزاری جشن و مناسک عروسی در بین زوجها بوده است.

مشارکت‌کننده شماره ۸ عدم دسترسی به فضای مناسب را دلیل انصراف از برگزاری جشن در زمان کرونا عنوان کرد: «در دوران کرونا چند بار خواستیم مراسم بگیریم در حد مثلاً پنجاه شصت نفر یه مراسم کوچیک که فقط یه جشنی داشته باشیم که هر بار باز یه مشکلی پیش اومد نشد، چون هی تالارا رو می‌بستن تعطیل می‌کردن به خاطر کرونا، ما هم قیدش رو زدیم». عدم تمایل افراد دعوت‌شده به جشن یکی دیگر از دلایلی بوده که در انصراف از برگزاری جشن مؤثر بوده است. «خیلی چالش داشتیم کی رو دعوت بکنیم. خیلیا دست رد به سینه ما زدن نیومدن و این که اکثراً اون‌هایی که بیماری‌های خاص داشتن نیومدن یعنی مثلاً داشتیم عمو من بیماری قلبی داشت و نیومدن و اکثراً اونایی که سن بالا بودن نیومده بودن اکثراً دوست و آشنا بودن، بعد شکل عروسی ما جوروی بود که همه با دستکش ماسک و الکل یعنی یه جوروی بود که انگار اومدی بیمارستان» (م. ش. ۱). اینکه عروس و داماد و خانواده‌ها به دلیل تعطیلی عمومی بازار و کسب‌وکارها امکان تهیه و خرید به موقع ملزومات زندگی تازه تشکیل‌شده را پیدا نمی‌کردند، یکی دیگر از دلایل به تعویق افتادن مناسک عروسی بوده است. «مهم‌ترین قضایا بر سر خریده‌ها بود بر سر پیدا کردن خونه و خیلی از مشکلاتی که هیچ وقت بهش حتی فکر نکردیم بودیم» (م. ش. ۴). در شرایط کرونا چه بسا افرادی تصمیم گرفتند که برگزاری جشن را با یک سفر خاطره انگیز جایگزین کنند، اما همین امکان هم گاهی برای آنها فراهم نمی‌شد.

در نتیجه بلا تکلیف مانده و هرگونه مناسکی را به بعد موکول کرده بودند. همه گیری کرونا در ایران، شش موج را به جا گذاشت که در بازه های مختلف از زمستان ۱۳۹۸ تا بهار ۱۴۰۰ به طول انجامید و در نهایت در ۱۲ فروردین ۱۴۰۰ ایران اولین روز بدون فوتی را تجربه کرد. «دو بار تاریخ [عروسی] را تغییر دادیم چون هر بار بازه زمانی که تعیین می کردیم به اوج گیری سویه جدید می خورد» (م. ش. ۱۰).

۴. ۲. تم دوم: شرایط ذهنی و فرهنگی

در تم دوم استخراج شده، به گزاره هایی توجه کرده ایم که مشخصاً به تعویق جشن پرداخته و آن را مدنظر قرار داده اند. در مورد جشن عروسی افراد دست به انتخاب چند گزینه از جمله تعلیق کامل یا به تعویق انداختن جشن دست زده اند. این انتخاب ها و دلایل آن را می توان در دسته شرایط ذهنی و فرهنگی مورد نظر قرار داد. یکی از دلایلی که برای تعویق جشن عروسی عنوان شد این بود که افراد ترجیح می دادند در شرایطی جشن را برگزار کنند که متحمل فشارهای روحی و استرس نباشند. «جزو کسانی بودم که خودم دوست داشتم در دوران کرونا عروسیم برگزار نشه چرا چون فشار و استرس هایی که داشت واقعاً نمی ارزید» (م. ش. ۵). و دلیل این استرس که فضای روانی جامعه را در برگرفته بود، ناشناخته بودن کرونا و پیامدهای آن عنوان شده است. «توی اسفند ماه بود که موج جدیدی اومد که اصلاً نمی دونستیم چیه؟! چه بیماریه؟! همه وحشت زده بودیم که به مرور اطلاع رسانی شد به اسم کرونا و این دیگه باعث شد کل برنامه ریزی هامون برای شروع زندگی به هم خورد» (م. ش. ۵). یکی از آداب و رسوم شهر سنندج، احترام به عزاداری خانواده متوفا است که اقوام به احترام آنان برگزاری هرگونه جشن و سرور را به زمان های بعد موکول می کنند: «اگه مثلاً یکی فوت بکنه از درجه اول باشه بستگان نزدیک باشه ما به سالی یا چندین ماهی صبر می کنیم بعد مثلاً مراسم عروسی یا مراسم شادیمون رو برگزار می کنیم» (م. ش. ۳). یکی از عواملی که باعث شده افراد گزینه به تعویق انداختن جشن عروسی را انتخاب کنند، امید و انتظار برای به پایان رسیدن پیک

شیوع کرونا در کشور بوده است. برخی گمان می‌کردند که با تغییر فصل، گرمتر یا سردتر شدن هوا، شیوع ویروس کرونا خود به خود فروکش خواهد کرد و آن‌ها خواهند توانست جشن عروسی را برگزار نمایند. «تصمیم بر این شد که جشن عروسیمون رو به تأخیر بندازیم تا زمانی که کرونا تموم بشه یا حداقل کرونا رو به بهبودی بره و ما دست نگه داشته بودیم» (م. ش. ۶). اعتقاد به خوش‌یمنی و بدیمنی و به اصطلاح آمد و نیامد داشتن پا قدم عروس و داماد و نگرانی از مرگ اطرافیان همزمان یا بلافاصله پس از جشن عروسی که منجر می‌شد عروس یا داماد بدشگون تلقی شوند، نیز در بیان مشارکت‌کنندگان بود. «معتقد بودیم اگه کسی یه اتفاقی براش بیفته مثلاً ما رو مقصر می‌کنه می‌گفتن پا قدم فلان عروس دوماً مثلاً یه سری جریان یه سری داستان باب شده بود این دوران که چندین نفر کشته شدن و مراسم عروسی به دلیل ازدواج دختر پسر بد یمن، که شنیده بودیم ترسیده بودیم» (م. ش. ۳).

۴. ۳. تم سوم: نگرانی

در تم سوم، نگرانی از ابتلا، مرگ و عذاب وجدان از مقصر شناخته شدن در مرگ اطرافیان از مواردی است که مورد بررسی قرار گرفته است. نکته جالب اینکه باورهای نظیر بدیمن و بدشگون تلقی شدن نیز در این احساس نگرانی دخیل بوده است.

نگرانی از ابتلای اعضای خانواده و مهمانان جشن عروسی یکی از موارد پر تکراری است که در میان کسانی که جشن را برگزار کرده یا از برگزاری آن صرف‌نظر کرده‌اند، عمومیت داشت. «دو تا خانواده می‌ترسیدن، مادر خودم می‌گفت که اگه مثلاً تو مراسم ما کسی کرونا بگیره از چشم تو می‌بینن و می‌گن که آره در عروسی فلان کس ما گرفتیم» (م. ش. ۱). مشارکت‌کنندگان تصور مرگ نزدیکان را یکی از مواردی عنوان می‌کردند که در زمان برگزاری مناسک عروسی به‌طور مداوم مشغله ذهنی آنان بوده است. «مادرم فشار داره پدرم قند خون داره واقعاً وحشت‌زده بودیم اصرار بر این داشتیم که ما مراسمی نگیریم» (م. ش. ۵). یکی از شکل‌های نگرانی،

نگرانی ابتلا به عذاب وجدان است به طوری که افراد تصور می‌کرده‌اند در صورت ابتلا یا مرگ دیگران، دچار عذاب وجدان خواهند شد. هرچند در میان عده‌ای از مشارکت‌کنندگان که تجربه برگزاری جشن در دوران کرونا را داشته‌اند، احساس نگرانی‌ها پس از وقوع ابتلا یا مرگ یکی از اقوام و نزدیکان، تجربه عذاب وجدان نیز به طور واقعی اتفاق افتاده است. «وقتی آدم شب می‌خواست بخوابه فکر می‌کردم که نکنه واقعاً توی مراسم ما بوده نکنه به خاطر ما بوده. این عذاب وجدان و خودخوری رو بعدها با خانوم صحبت کردیم به هم گفتیم هر کدوممون داشتیم» (م. ش. ۵).

۴.۴. تم چهارم: معنای جایگزین امر تعویق شده (معناسازی)

چهارمین تم استخراج شده از مصاحبه‌ها به معناسازی اشاره دارد. معنایی که افراد تلاش می‌کنند در غیاب امر تعویق یافته و مناسکی که به معنابخشی کمک می‌کند آن را جایگزین کنند. آرزوی پوشیدن لباس عروس، رفتن به آتلیه و گرفتن عکس یادگاری، رفتن به ماه عسل، هزینه کردن خرج عروسی برای خرید اثاثیه و ضروریات زندگی و امکان جایگزینی جشن عروسی از مواردی است که مصاحبه‌شوندگان در مورد پُر کردن جای خالی معانی ذهنی برآمده از مناسک جشن عروسی در مورد آن صحبت کرده‌اند.

در کنار همه دلایلی که برای به تعویق انداختن جشن عروسی عنوان شد، مواردی نیز گفته شده که به اهمیت برگزاری این مناسک اشاره دارد و مصاحبه‌شوندگان آن را به عنوان حداقل‌هایی یاد کرده‌اند که می‌تواند جایگزین جشن عروسی باشد. یکی از آن‌ها پوشیدن لباس عروس برای دختران است. در این رابطه افراد چنین استدلال می‌کنند که این مناسک اغلب یکبار در زندگی یک دختر اتفاق می‌افتد و به عنوان تحقق یک آرزو باید آن را تجربه کنند و عدم اجرای آن بعدها ممکن است باعث پشیمانی یا حسرت باشد. «منم واقعاً خیلی جشن عروسی رو دوست داشتم هر دختری رو تصور بکنید آرزویی داره که مثلاً توی لباس عروس باشه. حداقل اون لباس عروس اون جشن یه بار تو زندگی آدم تکرار میشه» (م. ش. ۱). رفتن به آتلیه

و گرفتن عکس یادگاری، بخصوص با لباس عروسی یکی از مواردی است که افراد آن را جایگزین جشن عروسی به حساب آورده‌اند. «گفتیم که فقط بریم عکاسی کنیم بریم خونمون همین، مراسم عروسی نداشته‌ایم» (م. ش. ۳). «حداقل پوشیدن یه لباس عروس و رفتن به آتلیه و چند تا عکس انداختن باید به نظر من باشه برای اون دختر خانمی که داره ازدواج می‌کنه و آقای داماد باید این قضیه براش مهم باشه» (م. ش. ۷). یک سفر رمانتیک در آغاز زندگی مشترک، به نظر برخی از مشارکت‌کنندگان گزینه مناسبی برای زمانی بود که امکان برگزاری جشن عروسی محدود شده بود. «خودمون جشن آنچنانی برگزار نکردیم بجاش مثلاً اون خریدا رو انجام دادیم و پولی که هزینه سفر ماه عسل کردیم و اینا به نظرم [جایگزین عروسی] پر شدنی بود» (م. ش. ۲).

۴. ۵. تم پنجم: تأثیرپذیری روابط اجتماعی

در تم پنجم، به تأثیرپذیری روابط اجتماعی در اثر برگزاری یا عدم برگزاری جشن عروسی از دیدگاه مشارکت‌کنندگان پرداخته شده است. تعدادی از مشارکت‌کنندگان عدم برگزاری جشن عروسی را عاملی در ایجاد انزوا و کاهش سطح روابط خویشاوندی و اجتماعی دانسته‌اند و برخی با روش‌هایی دیگر تلاش کرده‌اند تا بر انزوای حاصل از آن غلبه کنند.

عدم برگزاری جشن عروسی به‌تنهایی بر روابط آن‌ها تأثیری نداشته است. «با توجه به روابط زندگی امروز ما دیگه فک و فامیل زیاد نمی‌بینیم مگر توی جشن‌های بزرگ. بلاخره اینجور جاها با هم آشنا می‌شیم. الان هم که الانه پسر عمودختر عموی خانومم رو نتونستیم هنوز هم ببینیم» (م. ش. ۵). برخی از مشارکت‌کنندگان تلاش کردند تا روابط از دست‌رفته‌ای که فرصت ایجاد آن به دلیل فقدان برگزاری جشن اتفاق افتاده را از طریق روش‌های جایگزین و تغییر یافته‌ای جبران کنند. «به نظر من الان با وجود شبکه‌های اجتماعی مثلاً یکی از ویژگی‌های عصر حاضر که شبکه‌های اجتماعی هستند و فرد می‌تونه از طریق همون شبکه‌ها همینطور که قرار بود مثلاً در ایام پیک کرونا به مادر خودش از طریق اون شبکه‌ها ارتباط بگیره و

خونشون سر نزنه از همون طریق هم می‌تونه با اقوامی که تازه وارد خونوادشون شده آشنا بشه» (م. ش. ۹).

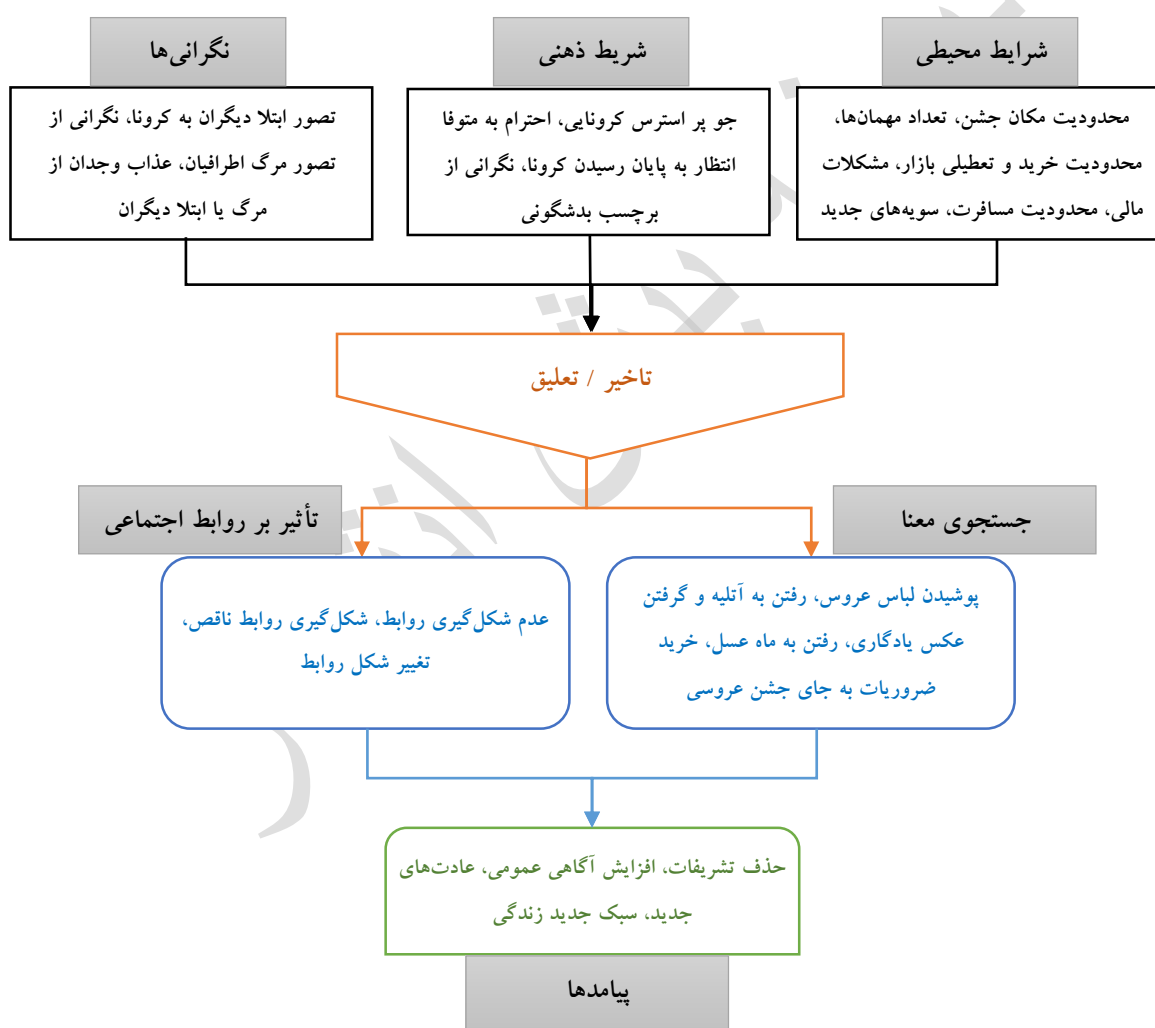
۴. ۶. تم ششم: تغییر سبک زندگی

ششمین تم بدست آمده از تحلیل داده‌ها در خصوص تغییر سبک زندگی از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان است. پرس‌وجو در خصوص اینکه آن‌ها با توجه به آنچه از سرگذرانده‌اند آینده را درباره برگزاری چنین مناسکی چطور تصور می‌کنند؟

مشارکت‌کننده شماره ۳ درباره تغییر مناسک عروسی گفته است: «روال عروسی تغییر پیدا کرده. مثلاً فقط یه مراسم کوچیک خودمونی، شام یا ناهاری میدن و یه لباسی می‌پوشن و یه چند تا عکس و کلیپ می‌گیرن تموم». به عقیده تعدادی از مصاحبه‌شوندگان، کرونا باعث به‌وجود آمدن سبک تازه‌ای از مناسک عروسی شده و حتی بالاتر از آن بر جنبه‌های کلی‌تر زندگی اثرگذار بوده است. «کرونا همون اوایل که ناشناخته بود و یه ترس اجتماعی خیلی وسیع ایجاد کرده بود روی جامعه خیلی از رفتارها رو تغییر داد. خیلی از عادت‌های زندگی مردم رو تغییر داد به واسطه ترسی که مردم از ناشناخته بودن این مریضی و عاملی که باعث مرگ خیلیا شده بود، ترسی که مردم واقعاً داشتن همین باعث شده بود یه سری عادت‌ها تغییر پیدا کنه مثلاً بیرون رفتن و بازار رفتن خیلی کم شده بود، مهمونی گرفتن خیلی کم شده بود، نمی‌دونم ترس از بوسیدن و دست دادن» (م. ش. ۲). با توجه به تجربه افراد مشارکت‌کننده در این پژوهش، آن‌ها نسبت به آینده تصوراتی دارند و عقیده دارند در صورت تکرار شرایطی شبیه به همه‌گیری کرونا، تغییر در برگزاری مناسک شادی در چنین شرایطی قابل تکرار است. «به نظرم اگر اینجوری مثل اون موقع ایجاد بشه، بازم محدودیت‌ها بیشتر میشه و اون محدودیت و تغییر رفتارها دوباره ایجاد میشه» (م. ش. ۲).

از بررسی نتایج حاصل از مصاحبه‌ها و تحلیل آن‌ها می‌توان دیاگرام مفهومی ذیل را طراحی نمود که بر اساس آن شرایط محیطی، ذهنی و زمینه‌ای افراد در کنار وجود نگرانی‌های پیش‌آمده، موجب شده تا افراد تصمیم به تعلیق یا تعویق جشن عروسی

بگیرند. با اتخاذ این تصمیم و مواجه شدن با خلاء پیش آمده که موجب تهی شدن بخشی از معنای مورد نظر افراد در زندگی می شود، آنان به جستجوی معنای جایگزین برای این تهی شدگی می روند و تلاش می کنند آن را از طریق امور جایگزین پر کنند. ضمن اینکه، لغو این کنش ورزی باعث تأثیر بر روابط و شبکه اجتماعی و تغییر در سبک زندگی آنان می شود.

شکل ۱: دیاگرام مفهومی یافته‌های پژوهش

۵. نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش، فهم و ادراک معانی بین‌الذهانی کنشگران از تغییر شیوه‌های برگزاری یا تعلیق مناسک شادی (جشن عروسی) در دوران کرونا است که منجر به استخراج شش مضمون اصلی شد. اولین مضمون اصلی (محدودیت‌های پیش‌آمده در اثر کرونا یا شرایط محیطی) شامل شش مضمون فرعی تحت عنوان محدودیت مکان برگزاری جشن، محدودیت مشارکت مهمانان، محدودیت در خرید، مشکلات مالی، محدودیت سفر و بروز سویه جدید کرونا بود. یکی از محورهای تصمیم‌گیری افراد برای به‌تعویق انداختن یا لغو برگزاری جشن عروسی، عوامل محیطی تحمیل‌شده به آن‌ها بوده است. شرایط ویژه کرونا باعث شده آن‌ها از برخی جهات دچار محدودیت باشند و بر اساس آن برگزاری جشن عروسی را ممکن ندانند یا نتوانند امکان مناسبی برای جایگزینی آن در نظر بگیرند.

در مضمون اصلی دوم (شرایط ذهنی و فرهنگی)، وجود جو پر استرس کرونایی احترام به خانواده متوفا، امید به پایان کرونا و دوری از برچسب بدیمنی از مواردی است که تعویق خودخواسته جشن عروسی را به‌دنبال داشته است. افراد در اثر تصورات ذهنی یا به سبب رعایت هنجارهای فرهنگی، نسبت به اتخاذ تصمیم به کنش‌ورزی فرهنگی خود واکنش نشان می‌دهند و برای اعراض از فضای پر استرس و کاهش فشار روحی و روانی بر خود و خانواده، تصمیم به تعلیق کنش‌ورزی می‌گیرند. از سوی دیگر، احترام به خانواده متوفا در میان خویشاوندان یک کنش فرهنگی دیگر است که در معنای ابراز همدردی و همراهی به تداوم پیوندهای خویشاوندی کمک می‌کند و می‌توان از این مضامین به این نتیجه رسید که کنش‌های فرهنگی تا حد زیادی تابع هزینه-فایده‌های مادی و معنوی هستند. به تعبیری دیگر، در امور فرهنگی دست به انتخاب عقلانی می‌زنند و با لحاظ این مسأله کنش‌ورزی‌های فرهنگی خود را اولویت بندی می‌کنند و برخی را به نفع دیگری تعدیل یا تعلیق می‌کنند.

مضمون سوم، شامل نگرانی‌هایی است که با مرگ در ارتباط است. نگرانی از ابتلا، مرگ و عذاب وجدان از مقصر شناخته‌شدن در مرگ اطرافیان از مضامین فرعی این مضمون است و از تحلیل یافته‌ها می‌توان به این فرضیه رسید که افراد از اینکه خود را در معرض عذاب وجدان و مقصر شناخته‌شدن درباره جان باختن دیگران قرار دهند اعراض می‌کنند. آن‌ها تمایلی ندارند در این خصوص به اصطلاح انگشت‌نمای فامیل باشند یا اینکه به‌عنوان فرد بدشگون، بدقدم یا بدئمن شناخته شوند. هر چند بخشی از این پاسخ‌ها طبق دیدگاه نوربرت الیاس به احساسات درونی فرد باز می‌گردد و تلاشی است برای غلبه بر احساس گناه ناشی از تمایل سرکوب‌شده از مرگ دیگران یا اعراض از کراهت پس از مرگ اطرافیان یا غلبه بر ترس از مرگ خویشتن، اما علاوه بر این، ردپایی از باورهای عامیانه را نیز می‌توان در این نگرانی‌ها جستجو کرد. در نتیجه، بخشی از ادراک ذهنی افراد در کنش‌ورزی فرهنگی برآمده از احساسات فردی و همچنین باورهای عامیانه درونی شده است.

مضمون چهارم (معنای جایگزین امر تعویق‌شده)، معطوف به این است که افراد چطور یک کنش معناساز زندگی را با کنش‌های دیگر جایگزین می‌کنند. آرزوی پوشیدن لباس عروس، رفتن به آتلیه و گرفتن عکس یادگاری، رفتن به ماه عسل، امکان جایگزینی جشن عروسی با برنامه‌های دیگر و ... از جمله کنش‌های معناسازی هستند که افراد تلاش می‌کنند در غیاب امر به تعویق افتاده، آن را جایگزین کنند. می‌توان گفت که زندگی افراد نمی‌تواند خالی از معنا ادامه پیدا کند، در نتیجه آن‌ها به دنبال دستاویزی خواهند گشت که به واسطه آن یک خاطره مشترک آفریده و در پی آن به معناسازی در زندگی خود دست پیدا کنند. آرزوی پوشیدن لباس عروس نمود بیرونی همان آموزه‌های جنسیتی است که افراد به‌ویژه دختران آن را به‌عنوان یک کنش معنابخش نگاه می‌کنند و در نبود جشن عروسی که تجلی این جایگاه جنسیتی است آن را به پوشیدن لباس و گرفتن عکس یادگاری تقلیل می‌دهند. به تعبیر مشارکت‌کنندگان چنانچه این حداقل را از زندگی حذف کنند احساس حسرت همیشگی یا همان تهی‌شدگی از معنا را تجربه خواهند کرد در نتیجه آن را حتی به

شکل نمادین یا تقلیل یافته به اجرا خواهند گذاشت. می توان از این مضمون نتیجه گرفت که اگر مناسک فرهنگی دچار تعلیق شود، افراد به دنبال مناسک جایگزین خواهند بود. به عبارت دیگر، یک مناسک فرهنگی به کلی تهی یا حذف نمی شود بلکه در صورت عدم امکان کنش ورزی به شیوه ای دیگر یا به مناسکی دیگر تغییر می کند.

مضمون پنجم، در واقع پاسخ به این پرسش است که آیا تعویق و تعطیلی کنش فرهنگی بر روابط اجتماعی اثرگذار است؟ اغلب مشارکت کنندگان، عدم برگزاری جشن عروسی را معادل کاهش سطح روابط عنوان کرده و این دیدگاه را به دست می دهند که کنش های فرهنگی که در واقع بستر تعامل با سایرین است، بنیانی برای شکل گیری روابط اجتماعی است، حتی اگر این روابط در غیاب مناسک، به شکلی دیگر ترمیم شود. برخی از افراد در نبود برگزاری جشن عروسی برای ترمیم روابط آسیب دیده خود در اثر تعویق مناسک عروسی، به شکل های جایگزین گسترش ارتباط اجتماعی روی آورده و به واسطه مهمانی ها، تماس های تصویری و تلفنی و ... تلاش می کنند آنچه از دست رفته را پس از فروکش کردن فضای محدودیت های کرونایی احیا کنند. در نتیجه کنش های مختلف و متعدد فرهنگی، تکه های پازل شبکه ارتباطی افراد را شکل می دهند و در صورت تعلیق یا تعطیلی هر یک از این کنش ورزی ها، افراد بخشی از روابط اجتماعی خود را از دست داده یا دچار آسیب خواهند یافت. در نتیجه، با توسل به روش های جایگزین سعی می کنند این روابط را احیا و بازسازی کنند.

مضمون ششم، تغییر سبک زندگی و تصور افراد از آینده را در برمی گیرد. اینکه آنها با توجه به آنچه از سرگذرانده اند در خصوص آینده چه تصویری در ذهن دارند؟ اغلب مشارکت کنندگان عنوان کردند که کرونا باعث تغییر در شیوه های برگزاری مناسک عروسی شده و به شکل کاهش حجم مهمان، کاهش تشریفات، کوچک تر شدن و کم هزینه تر شدن آن شده است. شاید یکی از نتایج این مضمون این باشد که شرایط کرونا که موجب ایزوله شدن افراد شد، به گسترش فردگرایی در میان افراد جامعه دامن زده باشد و بر این اساس آن ها ترجیح می دهند که مناسک شادمانی خود

را با جمع خودمانی تری برگزار کنند. اگرچه در میان پاسخ‌ها به دلایل مالی اشاره شد، اما نمی‌توان باور کرد که این رفتار چندان تابع شرایط مالی باشد چرا که بخش عمده‌ای از هزینه جشن عروسی اغلب به واسطه تبادل هدایا جبران می‌شود. کرونا گویا باعث شده است در شکل رفتارهای افراد تغییر ایجاد شود و آن‌ها شرایط کرونایی را شرایطی آموزنده تلقی می‌کنند که آن‌ها را نسبت به زوائد کنش‌های فرهنگی‌اشان آگاه کرده و بر شیوه‌های بهداشتی، آموزشی و ارتباطی‌اشان اثر گذاشته است. در نتیجه تصویری که از آینده به دست می‌دهند این است که با این تغییرات در شیوه‌های رفتاری، افراد آمادگی ذهنی کافی برای شرایط مشابه را خواهند داشت و چه بسا آنچه میراث کرونا برای فرهنگ ما خواهد بود استمرار خواهد داشت.

یافته‌های پژوهش حاضر را می‌توان همسو با پژوهش نظری و همکاران (۱۴۰۱)، اسدی و همکاران (۱۴۰۰)، یاموسی و شفیع (۱۴۰۰)، قاسمی (۱۴۰۰) و نظری (۱۴۰۰) دانست. به‌طوری که نظری و همکاران (۱۴۰۱)، اثرگذاری شیوع کرونا بر رفتار فرهنگی مرتبط با مناسک ازدواج را مثبت ارزیابی کرده و معتقدند که به واسطه شرایط خاص کرونایی، مناسک ازدواج ساده‌تر شده است. اسدی و همکاران (۱۴۰۰)، یکی از عواملی که سبک زندگی مردم جهان را تحت تأثیر خود قرار داده است بیماری کرونا معرفی کرده زیرا این ویروس علاوه بر اینکه از نظر فیزیکی بر سلامت جسم و روان انسان‌ها تأثیر می‌گذارد و میلیون‌ها انسان را در کل جهان به کام مرگ کشانده، بر زندگی اجتماعی آن‌ها نیز تأثیرات چشمگیری داشته و بسیاری از فعالیت‌ها و کنش‌های اجتماعی را تحت تأثیر خود قرار داده است. پژوهش حاضر همچنین با نتایج پژوهش قاسمی (۱۴۰۰)، در خصوص تغییر سبک زندگی همسو است که بیان می‌کند با شدت همه‌گیری، گویه‌های سبک زندگی دچار تغییر بیشتری می‌شوند. پژوهش نظری (۱۴۰۰) نیز با نتیجه تغییر در سبک زندگی در حیطه‌های روابط اجتماعی، آموزشی، برگزاری مراسم‌ها، نوع تغذیه و نحوه شرکت در مراسم‌های دینی با نتایج پژوهش حاضر همسو است. این پژوهش با بخشی از نتایج پژوهش کومار و همکاران (۲۰۲۱) که به این نتیجه رسیده بودند که تداوم برگزاری

جشن عروسی در هند همراه با محدودیت‌ها، کوچک شدن بعد مهمانان و دعوت شوندگان، کاهش تشریفات و بهره‌گیری از فناوری‌های دیجیتال در برگزاری جشن عروسی بوده است، نیز همسویی داشته است.

منابع

اداره کل ثبت احوال استان کردستان. (۱۴۰۱-۱۳۹۴). سالنامه آمارهای جمعیتی سال‌های ۱۳۹۴-۱۴۰۱، در:

<https://www.sabteahval.ir/kurdistan/default.aspx?tabid=4904>

احسانی، سحر؛ شاهوردی، عباس؛ فیروزی، منیژه؛ سلطانی، فاطمه. (۱۴۰۲). بررسی تأثیر اضطراب کرونا و اضطراب مرگ بر تعارض مادر و کودک در دوره قرنطینه خانگی ناشی از بیماری کووید، *مطالعات اجتماعی-روان‌شناختی زنان*، ۲۱ (۱): ۹۴-۱۲۰.

اسدی، زهرا؛ جاویدانی، نیره؛ گودرزی، سعید. (۱۴۰۰)، واکاوی سبک نوین زندگی مردم شهرستان سنقر در عصر کرونا، پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده، دانشگاه پیام نور، همدان، ایران.

الباس، نوربرت. (۱۳۹۹). *تنهایی دم مرگ*، ترجمه امید مهرگان و صالح نجفی، تهران: انتشارات گام نو. قاسمی، زهرا (۱۴۰۰). سبک زندگی خانواده‌ها و رابطه آن با میزان درگیری با ویروس کرونا، *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۵ (۳): ۵۱-۷۵.

لاریجانی، مهسا؛ عابدی، ملیحه؛ نوری، طاهره. (۱۴۰۱)، تجارب زیسته جوانان از چالش‌های فرآیند تشکیل خانواده در دوران پیش و پس از کرونا، *فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده*. ۱۷ (۵۸): ۹۷-۱۱۳.

لجیون، چاد. (۱۳۹۶). *تله نگرانی*، ترجمه فرشته مؤمنی، زهرا علامه و محمد سعید اعظمی، تهران: نشر ارجمند.

مبلغی، عبدالمجید. (۱۳۹۹)، عقلانیت ارتباطی در سطح جهان و همه‌گیری ویروس کرونا (کووید-۱۹)، همه‌گیری ویروس کووید ۱۹ و تأثیر آن بر گسترش عقلانیت ارتباطی معطوف به جهان شهرگرایی، *جستارهای سیاسی معاصر*، ۱۱ (۴): ۳۱۱-۳۳۵.

موسوی، میرطاهر؛ قاسم زاده، داود. (۱۳۹۶). *جامعه‌شناسی شادی رویکرد اجتماعی و شناختی بر مطالعه شادی*، چاپ اول، تهران: انتشارات آگاه.

- نظری، راضیه. (۱۴۰۰). تغییرات سبک زندگی خانوادگی در همه گیری کرونا. *مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی*، ۴ (۳): ۶۷-۷۴.
- نظری، سعید؛ بوستانی، داریوش؛ دانشوری نسب، عبدالحسین. (۱۴۰۱)، کندوکاو کیفی برگزاری مناسک ازدواج شهرستان جیرفت در دوران شیوع کرونا، پایانامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران.
- نوشیروانیپور، فاطمه. (۱۴۰۰). تأثیر پیامدهای پاندمی کرونا (کووید-۱۹) بر ساختار جمعیتی، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، ۵ (۵۴): ۷۲-۸۶.
- وبر، ماکس. (۱۳۹۴). *اقتصاد و جامعه*، ترجمه عباس منوچهری، مهرداد ترابی نژاد و مصطفی عمادزاده، چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.
- همیلتون، ملکم. (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی دین*، ترجمه محسن ثلاثی، چاپ اول، تهران: انتشارات تبیان.
- یاموسی، مرضیه؛ شفیعی، حسین. (۱۴۰۰). بررسی ارتباط بین معنای زندگی، سبک‌های دلبستگی، احساس ناامیدی و اضطراب کرونا در دوران پاندمی کووید-۱۹ در کارمندان پتروشیمی منطقه ویژه اقتصادی شهرستان ماهشهر، دانشگاه پیام نور، اندیمشک، ایران.
- Beck, U. (1999). *World risk society*. 1st Edition, Cambridge, Polity Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- Hall, S. (1997). The work of representation, In *Cultural Representation and Signifying Practice*, Sage Publication.
- Hyland, P., Shevlin, M., McBride, O., Murphy, J., Karatzias, T., Bentall, R. P., Vallières, F. (2020). Anxiety and depression in the Republic of Ireland during the COVID- 19 pandemic. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 142(3), 249-256.
- Keyes, C. L. M. (1998). Social well-being. *Social Psychology Quarterly*, 61(2), 121-140. <https://doi.org/10.2307/2787065>
- Kumar, A., & Mashooq, M. (2021). The impact of Covid-19 on weddings: An Indian context. Name Page No. Analyzing Trends in Variations of Dow Jones Stocks and Cryptocurrency Prices, 111.
- Mullins, L. C., Sheppard, H. L., Andersson, L. (1991). Loneliness and social isolation in Sweden: Differences in age, sex, labor force status, Self-Rated Health and Income Adequacy, *The Journal of Applied Gerontology*, 10, 455-468.
- Turner, J. H. (1998). *The structure of sociological theory*. USA: Wadsworth Publishing Company.

Smith, B. J., & Lim, M. H. (2020). How the COVID-19 pandemic is focusing attention on loneliness and social isolation. *Public Health Res Pract*, 30(2), 3022008.

نسخه
پیش
انتشار